

*Prikaz***Goff, Peter (urednik):*****The Kosovo News and Propaganda War***

International Press Institute, Beč, 1999, 577 str.

Zbornik radova *The Kosovo and Propaganda War*, opsežna je knjiga, u cijelosti posvećena analizama propagandne uloge medija, nepoštenom informiranju, punom iskrivljenih podataka plasiranih u "humanitarnoj intervenciji" snaga NATO-a u borbi protiv "jednog čovjeka", od ožujka do rujna 1999. U uvodu zbornika, sažetom kritičkom analizom, Peter Goff, urednik, uvodi nas u razmatranje temeljnog smisla sadržanog u ovoj knjizi, i to: Je li moguće istinito izvještavanje u ratu?

Knjiga je podijeljena u četiri dijela: u prvom su dani pogledi iz okolnih zemalja na medijsko praćenje konflikta u Srbiji, drugi dio obuhvaća priloge novinara koji su sudjelovali u izvještavanju za različite medije "s terena", treći dio, po obimu najkraći, sadrži analizu *briefinga* za novinare koji su se svakodnevno održavali u centru NATO-a u Bruxellesu, a u četvrtom dijelu sadržane su rezolucije, dokumenti i medijska kronologija sukoba u Jugoslaviji.

U prvom dijelu knjige koji donosi analize iz pojedinih zemalja o napadima NATO-a, kao suradnička imena pojavljuju se: britanski profesori novinarstva dr. Richard Keeble i Philip Hammon, te urednici Richard Tait (ITN), Jake Lynch (Sky News) i Donald Trelford (*The Observer*). Richard Tait smatra da su britanski mediji imali dosta teškoća u izvještavanju, osobito oni novinari koji su ostali u Beogradu u izravnoj opasnosti od udara snaga NATO-a, ali da su obavili svoju izvjestiteljsku zadaću "prilično dobro". Problem je, po njemu, bio u tome što su britanski novinari bili pod pritiskom Foreign Officea i preporuka da se izvještava o patnjama kosovskih izbjeglica, a manje o "lažljivom stroju iz Beograda". U tom procjepu izvještavanja još su više stradavale civilne žrtve na obje strane, jer su one bile nevažne, osobito kada su bile NATO-ove nenamjerne žrtve. Kao primjer spominje lansiranje priče o tragičnom bombardiranju konvoja izbjeglica kod Đakovice. Spin doktori NATO-a su u prvim izvještajima nastojali prikazati tragediju kao rezultat srpskih napada. NATO-va verzija događaja ispravljena je zahvaljujući novinarima koji su s Kosova izvijestili o istini, unatoč pritiscima kojima su bili izloženi. Dr. Kebl smatra da su "i NATO i jugoslavenski režim bili jednaki barem što se tiče količine propagande i prikrivanja točnih podataka o žrtvama". Peter Hammond, profesor sa sveučilišta South Bank u Londonu, analizira dvojak pristup britanskih medija u prikazivanju izbjeglica Srba u odnosu na izbjeglice Albance s Kosova. Nije, smatra on, "pokazan ni trun sućuti prema srpskim izbjeglicama" za

razliku od Albanaca, citirajući BBC-jeva reportera koji za Srbe kaže da odlaze "stisnutih usana, noseći mračne tajne etničke mržnje". Novinari su očito bili pod snažnim pritiskom perspektiva i objašnjenja NATO-a i vlastitih vlada, stoga način izvještavanja i ne čudi. Sličnog je mišljenja američki analitičar medija Norman Solomon koji tvrdi da je "središnje mjesto u izvještavanju američkih medija o vrijednim i manje vrijednim žrtvama". U tom smislu Solomon citira Mishu Glennyja koji je 1995. kritizirao način na koji je svijet mirno gledao egzodus Srba iz Hrvatske nakon "Operacije oluja" gdje je, po njemu, također bila prisutna podjela žrtava na one vrijedne i druge, manje vrijedne, te dodaje da je "otužno to što američki novinari nemaju jednake standarde u poimanju jednakih prava za svakog čovjeka u bilo kojem sukobu".

CNN, najpoznatiji TV kanal na svijetu koji 24 sata dnevno emitira vijesti iz cijelog svijeta, u ovoj je knjizi izvrnut kritici upravo zbog nepoštivanja temeljnih pravila novinarskog zanata – nepristrano, pošteno i bez propagande. Sve to, tvrdi bivši Michael Massing, urednik *Columbia Journalism Review*, CNN je prekršio izvještavajući s Kosova i Srbije, kroz priloge svojih novinara – Christiane Amanpour s Kosova i Brenta Sadlera kojemu je bilo dopušteno ostati u Beogradu. Dok je Sadler izvještavao, "prilično općenito o razaranju Beograda ali najviše o pojedinačnim patnjama građana", u isto vrijeme Amanpour je u svojim javljanjima pozivala na nove i efikasnije napade NATO-a, često citirajući i Albance izbjeglice s Kosova. Kritika o novinarstvu Christiane Amanpour je najveća kad Massing citira iste riječi koje izgovara James Rubin, njezin suprug, tada u funkciji glasnogovornika State Departmenta na konferencijama za novinstvo.

Opširni prilog iz Srbije i Crne Gore, o praćenju NATO-ve intervencije u Jugoslaviji, potpisuje autorski tim ANEM-a (Association of Independent Electronic Media). Osim geneze svega što se događalo u Jugoslaviji i sukobima između Albanaca i Srba, dane su i kritičke opaske na neprihvatljivo bombardiranje zgrade Radio televizije Srbije (RTS) u središtu Beograda u kojoj je živote izgubilo 16 djelatnika. Autorski tim ne problematizira udare NATO-a, ali je prilog zanimljiv zbog dijela u kojem je opisana uporaba Interneta u trenutku kad su, s jedne strane, državni mediji bili strojevi za stvaranje govora mržnje, a s druge strane malobrojni neovisni mediji nisu zbog razrušenih odašiljača imali gotovo nikakve uvjete za emitiranje programa.

Drugi dio knjige opisuje doživljaje i shvaćanje medijskih sloboda novinara koji su izvještavali s Kosova. Izdvajamo nekoliko imena: Antun Masle (*Globus*), Paul Watson (*LA Times*), John Simpson, (BBC), Bill Neely (UK), Dejan Anastasijević (*Vreme*), Vili Einspieler (*Delo*) i drugi. Antun Masle, urednik *Globusa*, objavljuje svoje doživljaje zatočeništva u zatoru Jugoslavenske narodne armije u Crnoj Gori i svoj spektakularni bijeg. Brent Sadler, već spomenuti reporter CNN-a, pojašnjava u kojim je uvjetima izvještavao iz Beograda, što unosi malo više svjetla i opravdanja za kritike kojima je izvrnut u prvom poglavlju ove knjige.

Nakon čitanja ove zanimljive knjige možemo se složiti s općim mjestom kojim počinju sve rasprave o izvještavanju o ratu – istina je prva ubijena u svakom ratu! Izvjestitelj slovenskog *Dela*, Vili Einspieler, piše da je “mit o nepristranom izvještavanju koji je zadržan u svim etičkim novinarskim kodeksima na svijetu, uvijek iznova na kušnji čim se dogodi sukob ili rat”. Tvrdi da “nažalost novinarstvo nije ogledalo postojeće stvarnosti, jer proizvod medija jesu informacije, a ne istina. Osim toga, fenomen istine je filozofijska kategorija, a ne novinarska tekovina istina.” Ukratko, ako se suglasimo s tvrdnjama novinara *Dela* koji je proveo nekoliko mjeseci na Kosovu za vrijeme najžešće krize, zaključujemo da je istinito izvještavanje o ratnim sukobima neizvjesno. Tako je barem bilo na Kosovu. Novinari su bili pod stalnim pritiscima propagande NATO-a i lucidnih *briefinga* Jamiea Shea, informacija koje su na terenu plasirale albanske snage kroz organizaciju KLA i srpskih izvora.

Ovaj je zbornik radova prilog raspravama o tome kako je upitna bilo kakva istina u ratu. Ma kako se novinari trudili, često zbog viših, ovaj put međunarodnih interesa, istina se izgubi negdje između mjesta događaja i redakcije koja emitira taj izvještaj. Sprega između političkih ciljeva i puštanja informacija nije ništa posebno što donosi knjiga *The Kosovo News and Propaganda War*, ali poneka, prilično iskrena svjedočanstva novinara pokazuju kako je Balkan i dalje pretvrd zalogaj za mnoge strance. Za novinare posebno, pa i da jesu izvještavali korektno iz rata u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini.

Ova je knjiga izdana 1999. godine, ali ne gubi na svojoj aktualnosti i svježini. Vjerojatno će je i mladi novinari rabiti kao povod za raspravu “Kako izvještavati o ratu a pritom ostati neovisan, posebno ako si prva meta jedne ili druge strane?!”.

Gordana Vilović